

ENQUESTA UNIVERSITATS

¿Què parlen els valencians?

Una recent enquesta de les Universitats de València i Alacant lliurat a la Conselleria de Cultura aprofundeix nombrosos aspectes pel que fa a la situació lingüística del País Valencià.

Samuel Bosch

«**N**ot afirmar-se que, malgrat l'existència de prou aspectes positius pro recuperació/revalencianització cultural en aquests moments, de no mitjançar una voluntat decidida de caràcter institucional, és molt probable que el genocidi cultural siga consumat».

Aquesta és una de les conclusions a què arriba el Departament de Socio-

logia de la Universitat de València, amb la col·laboració del de Lingüística Valenciana d'Alacant, en un voluminós informe datat en octubre de l'any passat i adreçat a la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana. Es titula *Estudi sociològic sobre la problemàtica sociolingüística a la Comunitat Valenciana* i ha estat elaborat per un equip dirigit per Damià Mollà i format per Lluís Alpera (cap del departament de Lingüística Valenciana de

la Universitat d'Alacant), Francesc Gimeno (de la mateixa universitat), el professor d'Estadística Andreu Tobarra i l'economista Manuel Lledó, que ha coordinat el treball de camp. La supervisió tècnica anà a càrrec de Rafael Lluís Ninyoles, sociòleg i cap de l'àrea d'ús del Gabinet d'Ús i Ensenyament del Valencià de la conselleria ja citada.

¿Final o principi?

Aquest equip ha arribat també a

El català, ¿una llengua que utilitza qui i davant quines situacions concretes de cada dia?

la Sénia i el Segura o que, per un procés contrari, es pot definitivament recuperar. Perquè aquesta disjuntiva es resolga positivament per a l'idioma cal, els mateixos autors de l'enquesta ho diuen, «una voluntat decidida de caràcter institucional». I això és una referència claríssima, sobretot, a les institucions autonòmiques de la Generalitat, que pot, si vol, actuar com a motor del procés de recuperació i alhora de dic contra allò que l'estudi defineix com a «genocidi cultural».

Es tracta d'una llarga història, que l'*Estudi sociolingüístic* sintetitza en tres punts. En el primer, que va del segle XVI al XIX, el canvi lingüístic es fa horitzontalment dintre de les classes més elevades i selectivament, en relació amb l'ascens social, la professió, etc. En el segon punt, al segle XIX, la fase la castellanització té un sentit descendent (de les classes més altes cap a les més baixes) i espontani. En el tercer, marcat per l'aparició i la generalització dels *mass-media* (cal pensar sobretot en la ràdio i la televisió), la substitució del català pel castellà s'adreça ja a tota la societat, amb una «direcció totalitzadora».

És hora, sembla, de tancar ja aquesta etapa.

Un conflicte entre llengües

Aquesta situació defineix un conflicte lingüístic que, en la pràctica, segons l'enquesta, opera així: mentre que el castellà és una llengua plenament comunicativa, el català ho és només a nivell oral. Anys d'escola castellana ho han aconseguit, però l'estudi indica que el nivell de lectura

Valencià		Castellà	
■		▨	
	Nivell d'enteniment	Nivell de parla	
Gens	11 %	28 %	0 %
	—	0 %	0 %
Un poc	19 %	18 %	1 %
	1 %	1 %	1 %
Prou bé	70 %	54 %	99 %
	99 %	99 %	99 %

Valencià		Castellà	
■		▨	
	Nivell de lectura	Nivell d'escriptura	
Gens	44 %	74 %	2 %
	2 %	2 %	2 %
Un poc	31 %	18 %	3 %
	3 %	3 %	3 %
Prou bé	25 %	8 %	94 %
	95 %	94 %	94 %

una altra conclusió, igualment preocupant: «el procés de substitució lingüística, en aquests moments, es troba en una fase en la qual està a punt de consumir-se la substitució final del valencià pel castellà».

És, amb unes altres paraules, aquell cèlebre títol-consigna llançat per l'assagista Joan Fuster fa uns

anys, en un fullet que es deia *Ara o mai*. Per distints camins, que els sociòlegs deixen on Fuster, en el seu paper d'estimulador cívic, continuava, tots han arribat a la mateixa conclusió: els valencians es troben en un moment clau de la seua història lingüística, el moment en què el català pot definitivament desaparèixer entre

i d'escriptura (els qui diuen saber llegir i escriure «un poc» o «prou bé» l'idioma del país) arriba a assolir un 56 i un 24 per cent respectivament. És una xifra considerablement alta, com a punt de partida, i que permet suposar als autors que el procés de recuperació vaja endavant, sobretot quan es comprova, en els mateixos resultats

RÀDIOS LLIURES

**Una pràctica
alternativa**

*Mavi Dolç
Vicent Sanchis
Francesc Josep Deó*

Edicions Terranova
Apartat de Correus 934
08080—Barcelona

Breu història del moviment
alternatiu que han protagonitzat
les emissores lliures
als Països Catalans.

**A LA VENDA EN LES
PRINCIPALS LLIBRERIES**

NIVELL DE BILINGÜISME						
Classe Social Subjectiva	¿Entén el valencià?			¿Parla el valencià?		
	Gens	Un poc	Prou bé	Gens	Un poc	Prou bé
Alta						
Mitjana-Alta	4 %	21 %	75 %	17 %	23 %	59 %
Mitjana	14 %	21 %	65 %	34 %	20 %	46 %
Mitjana-Baixa	9 %	17 %	73 %	25 %	16 %	59 %
Baixa	17 %	21 %	62 %	37 %	18 %	45 %

de l'enquesta, que són els sectors més joves de la població els qui més coneixement tenen de les estructures escrites de la llengua.

Igualment, és positiu que es trobe «un cert grau d'assimilació lingüística en els grups immigrants, destacant-hi el fet que el grau de sesquilingüisme («monolingüisme actiu i bilingüisme passiu», segons l'enquesta) és superior al dels autòctons castellano-parlants. En definitiva, diuen els autors, «hi ha un exponent clar d'una actitud receptiva positiva» per part dels immigrants cap a l'idioma del país on ara viuen.

L'estudi considera igualment positiu la «dimensió de prestigi» que introdueix en el conflicte el fet que si guen precisament els enquestats amb nivells d'estudi i d'ingressos més alts els qui més confessen saber llegir i escriure el valencià. Se'n pot deduir que aquest fet haurà de repercutir com a model a repetir en capes socials inferiors.

Tot això, tenint en compte les diferències establides sobre el territori valencià, a partir d'una distribució en regions geogràfiques. Hi ha una extensa zona de «bilingüisme màxim» (coneixement de les dues llengües) que abraça les regions d'Alcoi/Gandia, Castelló, València i Alacant i

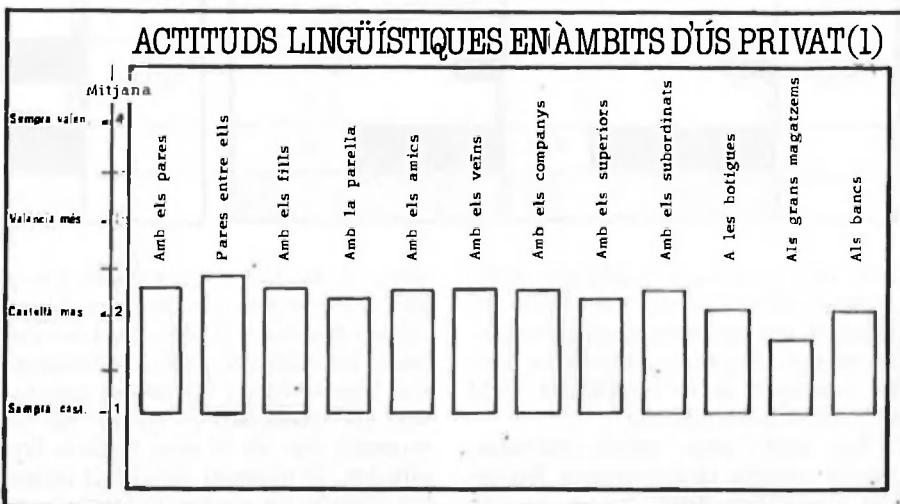
que condensa el 88,75 per cent de la població del país. Per contra, una altra zona de «bilingüisme mínim» (això és, on el coneixement del català és mínim) que és Oriola i només representa el 7.04 per cent de la població, mentre que l'última zona, de «bilingüisme mitjà» (Requena/Sogorb) inclou el 4.20 per cent dels valencians.

Demogràficament, per tant, les àrees que es podrien anomenar com de llengua exclusivament castellana tenen un pes molt poc significatiu dins el conjunt del país.

Segons amb qui i en quin lloc

L'enquesta universitària s'ocupa també d'un factor que revela molt bé les dimensions del conflicte. L'ús dels dos idiomes en l'àmbit familiar i en el dels intercanvis econòmics. Quan es canvia d'idioma per a parlar amb segons qui i en segons quina situació, és una circumstància que dissenya tant el grau del que podríem anomenar fidelitat lingüística com l'experiència creada de receptivitat o de rebuig cap als qui s'expressen en català en llocs determinats, investits d'un cert prestigi social.

D'acord amb les conclusions de l'*Estudi*, l'actuació bilingüe en l'am-

bit familiar «ofereix en general la configuració d'una comunitat bilingüe activa amb predomini del castellà oral. El valencià oral predomina a la regió d'Alcoi-Gandia i per tot el país, entre els autòctons valencianoparlants».

Pel que fa a l'àmbit d'intercanvis econòmics, «mostra en general la configuració d'una comunitat bilingüe passiva amb predomini del castellà». Cal dir, però, que, a les zones més poblades del país (regions d'Alcoi-Gandia, Castelló i València i entre els grups autòctons valencianoparlants), «la situació és de bilingüisme actiu, encara que amb predomini del castellà».

La substitució del valencià pel castellà té per tant un major impacte quantitatiu i qualitatiu en les relacions comercials, la qual cosa reafirma la necessitat de prestigiar socialment l'ús de l'idioma, a través de canals institucionals. Com a excepció, l'enquesta recull que «el valencià és predominant en el context de comerços, bancs i caixes d'estalvis a la regió d'Alcoi-Gandia».

Per què sí, per què no

En l'apartat d'«actituds lingüístiques», els enquestats havien de respondre preguntes com ara aquestes: «¿Se sent incòmode quan parla en valencià? ¿I quan el sent parlar?», o bé «¿Se sent molest quan parla en castellà? ¿I quan el sent parlar?». També, «¿ha llegit algun llibre o revista en valencià?» i «Si en una reunió on la majoria parla castellà, encara que entenen el valencià, una persona parla valencià, ¿què li pareix?». A aquesta qüestió, els interrogats havien de respondre, si els semblava «una falta d'educació» o bé que «està en el seu dret, emparat per l'estatut». L'última pregunta era «en la

seua opinió, ¿el valencià hauria d'usar-se més, igual o menys que s'usa actualment?»

Les respostes són ben eloqüents. Els autors de l'estudi observen que «mentre que la tolerància passiva del

valencià es xifra en un 51 per cent, la relativa al castellà assoleix el 93 per cent; és la primera dada que mostra com la relació de tolerància/intolerància és una relació trencada: existeix una tolerància àmplia per a amb-

Es enquestats consideren l'ús públic del català «convenient».

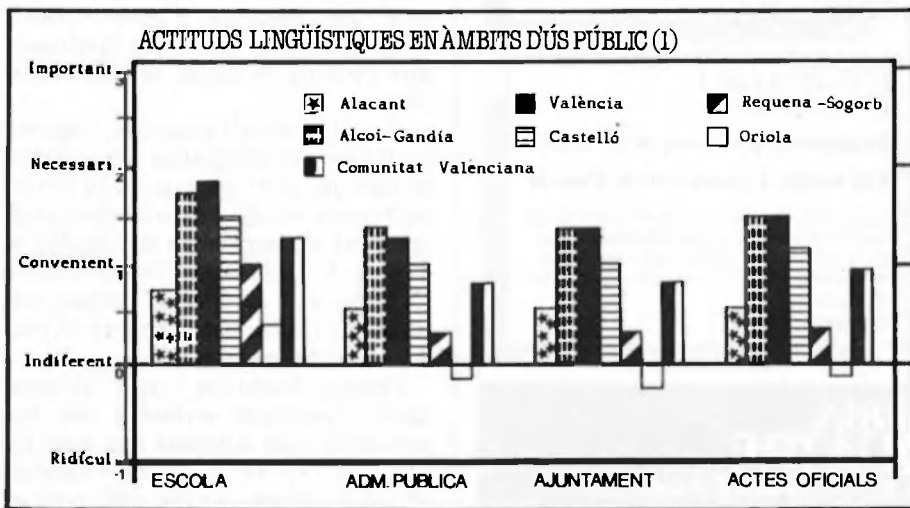
dós idiomes, tanmateix és molt més elevada en relació al castellà que al valencià».

I puntualitzen: «el grau màxim d'intolerància davant del valencià apareix quan s'ha de sentir parlar en valencià i assoleix el 14 per cent de la població. Per contra, la intolerància en relació al castellà apareix quan s'ha de parlar en castellà, i assoleix el 7 per cent de la població».

Aquesta actitud esdevé més greu «si afegim que un 25 per cent de la població considera que «parlar valencià en una reunió no és dret consuetudinari sinó que és una falta d'educació». Aleshores, diuen els autors d'aquest *Estudi*, «podem concloure amb l'afirmació que la intolerància davant del valencià arriba a traduir-se en actituds de reprovació social. La qual cosa ens indica que, en l'actualitat, el castellà és l'únic idioma que no és socialment marcat» al País Valencià.

D'altra banda, i en oposició a aquests signes de reprovació, que podrien ser considerats un residu del passat, hi ha les respostes referents a l'ús del català als àmbits de tipus formal i públics, com són l'escola, l'administració pública, els ajuntaments i els actes públics —d'una banda— i els mitjans de comunicació social, premsa, ràdio i televisió —de l'altra.

D'aquestes respostes es dedueix que l'ús públic és considerat com a

NOVETATS EN LLIBRES

VIVENCIES D'UN SEPARATISTA

Josep Maria Murià
«La Rella», 176 pàgs. amb
9 il·lustracions

Per primera vegada un separatista dels d'abans (independentista d'ara) ens relata en forma de memòries la seva trajectòria.

EL LLAMP

ÉS MOLT SENZILL, DIGUEU-LI CATALUNYA

Josep Guia

L'autor, un català del sud, com ell s'anomena, diu les coses pel seu nom, i ens fa una proposta que trenca amb el vell catalanisme regionalista.

EL LLAMP

DICCIONARI CASTELLÀ-CATALÀ

Els diccionaris de l'Enciclopèdia. De venda en llibreries.

ENCICLOPÈDIA CATALANA

COMPARE GAT

Una col·lecció de contes infantils universals, acuradament il·lustrats. Versió catalana d'Albert Jané.

La caputxeta vermella, Janot i Guideta, El soldat de plom, Jaume i la mongeta màgica, La ventafocs, El pescador i la seva dona, La bella dorment del bosc, L'ocatera, La Bella i la bèstia...

BARCANOVA

EL MESTRE I MARGARIDA

Mikhaïl Bulgàkov
Trad. de Manuel de Seabra,
Venècies, 3

Un complex mosaic de la vida russa durant les primeres dècades de la revolució. Per primera vegada Bulgàkov traduït al català.

EDICIONS DE LA MAGRANA

LA MÀQUINA INFERNAL

Joan Pla

Col·lecció Gregal Juvenil, núm. 7

GREGAL LLIBRES

ANALISI I COMENTARI DE TEXTOS LITERARIS CATALANS

A cura de **NARCÍS GAROLERA**

Volums III i IV, i reedició dels volums I i II. Col·lecció manuals Curial, nùms. 5/6 i 8/9.

CURIAL EDICIONS CATALANES

CANÇONERET DE RIPOLL

Vicent Andrés Estellés

L'últim llibre de poemes del més gran poeta valencià del segle XX.

EDITORIAL EMPÚRIES

EL TREMOLOR DE L'ENGANY

Patricia Highsmith
El Balanci, 179. 256 pàgs.

Patricia Highsmith ens explica un parèntesi en la vida d'un home. Una novel·la que un cop començada no podreu deixar.

EDICIONS 62

LLENGUATGE I COMUNICACIÓ

Enciclopèdia Barcanova de la Ciència

Col·lecció: **L'univers de la Ciència**

Aquest llibre tracta de les diverses formes de comunicació, els diversos llenguatges i llengües, i els diversos mitjans amb què ens comuniquem, des dels sentits fins als satèl·lits artificials.

BARCANOVA

«convenient», en general, i «convenient i important» pel que fa a l'escola, on l'ensenyament del català és un fenomen recent, a nivell global. També es considera «convenient» l'ús del català als mitjans de comunicació.

I el futur...

D'acord amb el sentit de l'estudi sociolingüístic elaborat per les Universitats de València i Alacant, l'enquesta hauria de servir, no sols per a conèixer l'estat actual de la qüestió, sinó fonamentalment la tendència cap al futur. Es tracta d'un problema molt rellevant, ja que el País Valencià es troba, més de dos anys després de la promulgació de la Llei d'Us i Ensenyament del Valencià (23 de novembre de 1983) o Llei d'Alacant, en l'inici —totalment dubitatiu— d'un procés de recuperació lingüística que, òbviament, tenint en compte les circumstàncies de les quals es parteix, no pot ser breu ni fàcil.

El 54 per cent dels enquestats, si seguim les dades d'aquesta consulta, creu que tots els valencians, tant els de naixença com els autòctons, haurien de saber parlar valencià. Aquest percentatge és igual a les ciutats de més de 200.000 habitants.

Per àrees geogràfiques, tenim que a la regió d'Alacant és un 43 per cent el que opina així; a la d'Alcoi-Gandia, un 71 per cent; a la de València, un 70 per cent; a la de Castelló, un 61; a les castellanoparlants de Requena/Sogorb i Oriola, un 37 i un 20 per cent, respectivament.

D'altra banda, i responent a la pregunta sobre si el valencià s'hauria d'usar més, igual o menys que en l'actualitat, un 53 per cent respon que «més». Cal remarcar que, en aquest punt, les ciutats més grans de 200.000 habitants mostren una actitud més favorable, ja que és el 58 per cent dels valencians d'aquests nuclis de població els qui diuen igualment que s'hauria de parlar més en valencià.

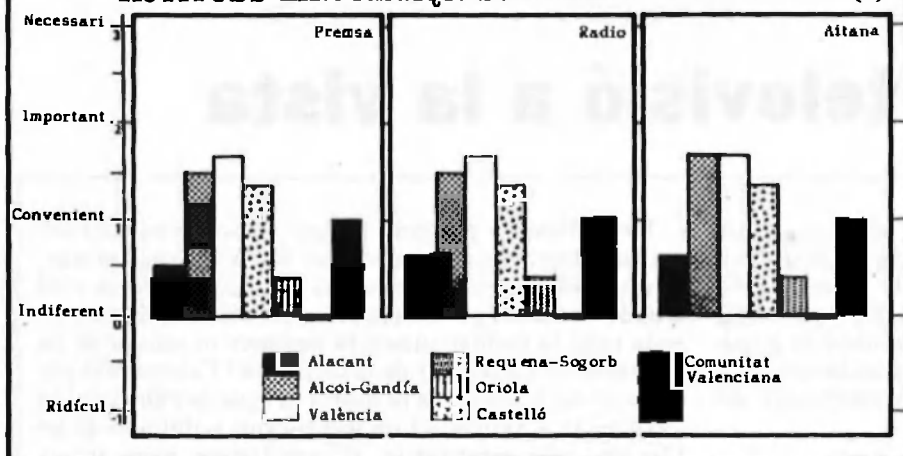
Per a la mateixa pregunta, i seguint la distribució geogràfica per regions, resulta que el 47 per cent de la d'Alacant opina també que més. Igual pensen el 62 per cent de la de Gandia; el 71 a la de València; el 56 per cent de Castelló; i el 30 i el 23, respectivament, les de Requena/Sogorb i Oriola, castellanoparlants.

Direm, finalment, que, curiosament, l'enquesta atribueix una importància molt migrada a la variable edat pel que fa a l'ús de l'idioma: «L'edat i el sexe no són rellevants en

LLIBRERIA TRES I QUATRE

Pérez Bayer, 11. Tel. 352 91 10. 46002-València

ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES EN ÀMBITS D'ÚS PÚBLIC (2)

amb aquesta consulta. Retraten una situació en què els elements positius per al futur de l'idioma es barregen amb els negatius i sembla que els primers poden créixer fins a cobrir els altres, només si una acció social (probablement caldria que fos induïda des de les institucions de l'administració autònoma) assoleix que la recuperació lingüística siga un fet.

Només així seria del tot certa la solemne definició que dona l'article 7é de l'Estatut d'Autonomia (1982): «els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà. Tothom té dret a conèixer-los i a usar-los».

Perquè el problema és, ja reconeguda l'oficialitat, que l'ús de l'idi-

Metodologia de l'enquesta

El col·lectiu objecte de l'estudi són tots els valencians de més de 16 anys. El format de la mostra fou de 1.600 entrevistes, la qual cosa representava treballar amb un marge d'error de 2,5 per cent dintre d'un interval de confiança del 95,5 per cent.

A nivell geogràfic s'utilitzà com a unitat primària les sis regions definides pel Nomenclàtor geogràfic del País Valencià: Alacant, Alcoi-Gandia, València, Castelló, Requena-Sogorb i Oriola. Com que un repartiment proporcional de les 1.600 entrevistes, d'acord amb la demografia de cadascuna d'aquestes regions, hauria suposat una excessiva concentració de les respostes en les regions més poblades, s'assigna en principi 150 entrevistes fixes a cada regió (900 en total) i les 700 restants es distribueixen proporcionalment.

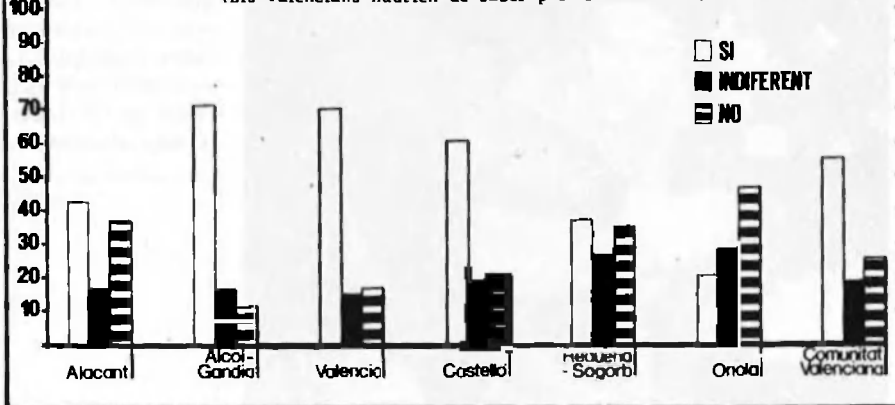
L'estratificació de cadascuna de les sis submostres es realitzà segons els formats de l'hàbitat següents: fins a 2.000 habitants; de 2.001 a 10.000; de 10.000 a 50.000; de 50.001 a 200.000 i de més de 200.000 habitants.

Els punts de mostratge es determinaren de manera aleatòria i la selecció d'individus a entrevistar es realitzà combinant el sistema de «ruta aleatòria» amb el de «quotes d'edat i sexe».

L'estratificació per edat corresponia a les quotes següents: de 16 a 24 anys; de 25 a 34; de 35 a 44; de 45 a 54; de 55 a 64 i de 65 anys i més.

ACTITUDS ENFRONT DEL FUTUR (1)

(Els valencians haurien de saber parlar valencià ?)

la primera dimensió oral del bilingüisme —enteniment—; apareixen alguns matisos a mesura que s'augmenta la qualificació del bilingüisme fins arribar a l'escriptura...». «En síntesi, pot dir-se que, si bé parla més valencià la població adulta, són els joves els qui estan fent esforços majors per accedir a l'ús escrit...». Les variables, en tot cas, no són massa accentuades.

Una de dues

L'enquesta, tal com està plantejada (i a banda matisos i correccions que els especialistes haurien d'establir) ofereix un panorama susceptible de ser llegit de dues maneres contraposades. És, si fa no fa, allò de la botella amb un cinquanta per cent de líquid: ¿és mig plena i mig buida? O, si no, com allò de les zebres: ¿són blanques amb ratlles negres, o al revés?

Potser es podria dir el mateix del conjunt de les respostes recollides

ma recupere la intensitat i la consideració social pròpia d'aquest caràcter oficial. Si no, tot quedaria en declaracions arxivables.

Cinc anys abans que es fes aquest *Estudi*, Joan Fuster —prestigiós conxugador de la història social de la llengua catalana— escrivia en la introducció a *Ara o mai*: «els valencians estem en el perill immediat de perdre l'idioma. La crisi actual no és comparable amb qualsevol altra que la nostra llengua ha sofert al llarg de la història. Si almenys n'arribem a tenir una consciència plena, ja començarà a haver-hi lloc per a l'esperança. Després, encara vindrà molta feina a fer: un gran esforç, lent i complicat, enèrgic».

La situació sembla haver canviat positivament, en alguna mesura. Estudis com aquest ajuden a tenir la consciència del problema que Fuster reclamava. «Un gran esforç, lent i complicat, enèrgic» hauria de decidir-ho tot.